

Professor Johan Giertsen
Det juridiske fakultet
Universitetet i Bergen
Postboks 7806, 5020 Bergen
tlf. 55589546 – 41256081
Giertsen@jur.uib.no

24. november 2010

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 Oslo

Tilsynssensors rapport 2010

Jeg viser til hyggelig møte 26. januar d.å. med studiedekan og eksamensseksjonen. Rammen for tilsynssensur studieåret 2009/2010 ble der fastsatt:

- (1) Tilsynssensur studieåret 2009/2010 på 3. avdeling;
- (2) Eksamensoppgavene – (a) om oppgavenes omfang er hensiktsmessig i forhold til eksamenstiden, og (b) ”om eksamensoppgavene ... prøver studentene i å se flere fag i sammenheng”;
- (3) Sensorveiledningene – hvordan disse ”er utformet i forhold til kunnskapskravene, og i fht hva som kan forventes av kandidatene i fht omfang”;
- (4) Klagesensuren – mulige årsaker for ”hvorfor flere studenter oppnår at klagen går til gunst fremfor til ugunst etter klagesensur”, og det bør sees særlig på tilfeller hvor sensorene iflg studentens klageskrift ”har uttrykt tvil eller uenighet”;
- (5) Klager over formelle feil gjennomgås;
- (6) Sensormøtene – hvordan disse fungerer.

1 Tilsynssensors oppgaver

Universiteter og høyskoler skal etter universitets- og høyskoleloven § 3-9 nr 1 tredje pkt. påse at det er ”ekstern evaluering av vurderingen eller vurderingsordningene”.

På www.uio.no er formålet med tilsynssensuren beskrevet slik:

Tilsynssensordningen er et ledd i universitetets arbeid for å sikre at grader oppnådd ved UiO holder god standard sammenliknet med grader oppnådd ved andre institusjoner. Ordningen skal bidra til å sikre at vurderingsformene som benyttes er tilstrekkelige i forhold til intensjonene for studiene, og at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og betryggende måte.

Tilsynssensor skal føre tilsyn med vurderingsformer, vurderingsprosesser og standarden på vurderingsresultatene. Tilsynssensor gir råd om videreutvikling av vurderingsopplegget.

Se nærmere <http://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/kvalitetssystem/tilsynssensor/>

2   *Tilsyn studieåret 2009/2010 spesielt med JUR-3000*

Jeg har i lys av retningslinjene om tilsyn med ”vurderingsformer, vurderingsprosesser og standarden på vurderingsresultatene”, jf nevnte møte 26. januar 2010 og brev 26. mai 2010, særlig sett på eksamen JUR-3000 høsten 2009 og våren 2010. Dette materialet er mottatt:

- (1) Kopi av kommisjonenes protokoller JUR-3000 for H-2009 og V-2010;
- (2) Studentenes klageskriv, klagekommisjonenes skriftlige begrunnelser og samleoversikt over utfallet av klagen JUR-3000 for H-2009 (ca 70 stk), og studentenes klageskriv og samleoversikt over utfallet av klagen JUR-3000 for V-2010 (ca 40 stk), fra og med V-2010 er det ikke påkrevd med skriftlige begrunnelser i klagesaker;
- (3) Besvarelsene i klagesaker JUR-3000 høstsemesteret 2009;
- (4) Klagestatistikk UiO JurFak for JUR-3000 for H-2008, V-2009, H-2009, V-2010;
- (5) Klagestatistikk UiO JurFak alle eksamener H-2009 og V-2010;
- (6) Spørsmål stilt sensorene JUR-3000 for V-2010 om (i) oppgavens omfang, (ii) om den mulige betydning av karakterbegrunnelsen ift klagefrekvensen, (iii) om sensorer som har deltatt i klagesensur har noen formening om en er mindre streng/like streng/strengere i klagesensuren enn i ordinær sensur, (iv) inntrykket av veiledninger og sensormøter – og svarene fra sensorene;
- (7) Saker med klage over formelle feil;
- (8) Administrativ informasjon, regelverk og instruksjoner sendt til sensorene.

3   *Tilsynsensorens hovedinntrykk*

I rapportene i 2007 og 2008 skrev jeg dette om mitt hovedinntrykk:

Mitt hovedinntrykk av eksamensarbeidet ved UiO JurFak er at fakultetet utvilsomt innfrir UiOs mål om ”god standard” på gradene ... Vurderingsformene og –prosessene knyttet til sensur mv. holder et nivå som gjør at både fakultetet og studentene kan føle trygghet for at prøving og vurdering skjer ”på en upartisk og betryggende måte”, jf retningslinjene for tilsynssensor. På disse punktene er jeg overhodet ikke i tvil, og jeg har aldri vært i tvil om dette så lenge jeg har hatt kontakt med fakultetet. Med det store antall kandidater – og derav store ressurser som legges ned i eksamensarbeidet – fakultetet har hatt i svært mange år, er det også mitt inntrykk at fakultetet har vært dyktige til å dra lærdom av dette store erfaringsmaterialet, i form av stadig finsliping og justering av både de faglige og administrative sider ved planlegging og gjennomføring av eksamen. Det følger av dette at denne rapporten bare i begrenset grad inneholder kritiske merknader.

Dette inntrykket vil jeg fastholde etter å ha sett på JUR-4000 i året 2008/2009 (rapport november 2009) og JUR-3000 i året 2009/2010.

4   *Nettsidene*

Jeg har sett på nettsidene for JUR-3000, særlig semestersidene for H-2009 og V-2010. Fakultetet må ha lagt ned mye arbeid i disse nettsidene, og skal ros for dette.

Klikkemulighetene er oversiktlige, tekstene er kompakte, og som leser blir man på disse nettsidene ikke overøst med informasjon, men ved å klikke videre gis tilgang til faglig informasjon som lærebøker, undervisningsmateriale, administrativ informasjon etc. Alle nettsidene jeg har sett, har vært aktive.

5   *Administrativ tilrettelegging*

Avvikling av eksamener på et juridisk fakultet er en omfattende administrativ prosess. Jeg viser til mine rapporter for 2007, 2008 og 2009:

En eksamen krever atskillig administrativ kontakt mellom eksamenskontoret og sensorene om frister, møtetidspunkter, utsendelse av besvarelser, svar på løpende henvendelser fra sensorene etc. Når det gjelder dette, har jeg intet å bemerke. Eksamenskontoret ved UiO JurFak gjør etter mitt syn en forbilledlig jobb, i lys av at det samlede årlige kandidatantallet må kreve en stor og oppofrende innsats fra kontorets tilsatte.

På de juridiske fakulteter er det – ikke unaturlig – faglige spørsmål som oftest er i fokus når forhold rundt eksamen drøftes og evalueres. Men både ledelsen ved fakultetene og vi som er faglig tilsatte må vite å sette pris på den flotte innsats som det administrative personalet gjør.

Antallet kandidater fører til at det er mange administrative risikofaktorer rundt eksamen – bl.a. at oppgavene må sendes til sensorene etter den oppsatte fordeling, at studenter og sensorer mottar korrekt administrativ informasjon, at karakterer føres korrekt inn i protokollene, at knappe frister overholdes, at sensuren av et stort antall klager gjennomføres iht reglementet og innen frister, at besvarelser arkiveres, at eksamenskontoret gir korrekte og raske svar på de mange spørsmål som i en sensurperiode stilles fra studenter og sensorer etc. Dokumentmengden er svært stor, og det topper seg i eksamensperiodene.

Samlet blir dette en særdeles omfattende innsats fra eksamenskontoret. Jeg har vært sensor ved UiO JurFak i 25 år, og har i denne perioden ikke registrert noen administrative svikt av betydning.

6   *Eksamensoppgavene JUR-3000 høst 2009 og vår 2010*

H-2009 dag 1

Opgaveteksten: <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/3.avd-h09-dag-1.html>

Sensorveiledningen: <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/3.avd.h09-sensor-dag1.html>

Opgaven reiste en rekke kontraktsrettslige problemer (spm om mangler, mulig opplysningssvikt, salg ”som den er”, forholdet mellom resultat- og innsatsforpliktelser, avtl § 36, kontraktsmedhjelperansvar mv), samt tredjemannsproblemer (ekstinksjon).

Opgaven prøvde studentenes evne til å gå på tvers i formueretten, og til å se ulike deler av samme fag i sammenheng, det siste særlig kontraktsretten. Lærebokdekningen er god.

Opgaven var etter mitt syn altfor omfattende, tatt i betraktning at studentene har seks timer. Det er ikke realistisk å forvente at studentene på seks timer skal stille og drøfte

så mange spørsmål som denne oppgaven reiser. Flere av studentene som klaget på resultatet var – etter min mening med rette – kritisk til oppgavens omfang.

H-2009 dag 2

Oppgaveteksten: <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/3.avd-h09-dag-2.html>

Sensorveiledningen: <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/3.avd.h09-sensor-dag2.html>

Dette var en todelt teorioppgave; dels knyttet til selskaps- og konkursrett, dels tredjemannsproblemer (skjøteforbehold / salgspant). Spørsmålene er relevante, lærebokdekningen er god, og oppgaven tester studentenes evne til å se problemer på tvers i formueretten. Oppgaven synes hensiktsmessig i forhold til tidsrammen.

V-2010 dag 1

Oppgaveteksten: http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/v10/oppg_dag1.html

Sensorveiledningen: http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/v10/veil_dag1.html

Oppgaven reiser spørsmål knyttet til et mulig selskapsrettslig tilbakebetalingskrav (jf reglene om avtaler mellom aksjeselskap og aksjeeier, særlig asl § 3-8), og dernest om kontraktsrevisjon (grunnlaget for det siste kunne være bl.a. avtl § 36).

Oppgaven prøvde studentenes evne til dybdeboring i selskaps- og kontraktsrett, og evnen til å se sammenhenger i formueretten. Oppgaven var ikke så omfattende som praktikum JUR-3000 høsten 2009, men var etter mitt syn likevel i øverste skikt i forhold til rimelig arbeidsbyrde på en eksamensdag på seks timer, jf de mange problemer som veiledningsforfatteren pekte på. I klageskriftene viste flere studenter til tidspress. Veiledningen avsluttes med at ”jeg forutser at vi kan få en del besvarelser hvor det ... fremgår at studentene har vært presset på tid”.

Selskapsrettsdelen var krevende, etter min mening i overkant utfordrende. Denne delen hadde en vanskegrad som gjør at den kanskje kunne ha vært en (del)oppgave i selskapsrett valgfag på siste avdeling. I valgfaget må det forventes mer av studentene enn i selskapsrett som obligatorisk fag på JUR-3000. Veiledningsforfatteren fremhevet at ”kandidatene synes å ha funnet oppgaven vanskelig, ettersom nivået på besvarelsene oppfattes som svakere enn vanlig”.

Lærebokdekningen i kontraktsrettsdelen er god. Når det gjelder selskapsrettsdelen, er asl § 3-8 behandlet av *Andenæs 2007* s. 218-220 og *Woxholth 2010* s. 154-156. Etter mitt syn er det ikke et rimelig samsvar mellom forventningene til studentene som kan stilles på bakgrunn av denne lærebokdekningen, og på den annen side oppgavens vanskegrad. Hvis en oppgave med så begrenset lærebokdekning skal utgjøre en så stor del av eksamen som i dette tilfellet, bør i hvert fall undervisningen ha fokusert tydelig

på disse spørsmålene. Veiledningsforfatteren skrev at hun er ”ukjent med hvordan spørsmålet dekkes i undervisningen”.

V-2010 dag 2

Oppgaveteksten: http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/v10/oppg_dag2.html

Sensorveiledningen: http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUR3000/oppgaver/v10/veil_dag2.html

Oppgaven er en konkurrerrettslig klassiker – en sammenligning mellom de objektive omstøtelsesregler og den alminnelige subjektive omstøtelsesregel. Emnet er grunnleggende. Lærebokdekningen er god.

7 Sammenheng mellom undervisning og eksamen?

Jeg har fått opplyst at UiO JurFak ikke har et reglementsfastet krav om sammenheng mellom undervisning og eksamensoppgaver, jf min merknad foran om selskapsrettsdelen på eksamen dag 1 JUR-3000 våren 2010. Det opplyses også at fakultetet vurderer dette i forbindelse med arbeidet med ny studieordning.

Jeg tillater meg å peke på reguleringen av dette spørsmålet ved UiB JurFak – se fakultetets ”Retningslinjer for utforming av prøvar i jusstudiet”:

1. Samanhengen mellom læring og prøving

Oppgaver som er med i grunnlaget for karaktersetjinga, skal i form og innhald byggje på kursinnhaldet. I oppgåvene kan det likevel inngå spørsmål som ikkje har vore oppe i kurset. Dette kan vera spørsmål som er dekte av kjernelitteraturen, spørsmål som studentane kan svara på ut frå lovlege hjelpemiddel ved prøven, eller spørsmål som stiller krav til sjølvstendig resonnement ut frå læringsmåla til det aktuelle kurset og tidlegare kurs. Oppgåver som blir gjevne til skuleeksamen bør i hovudsak gjelde tema som har vore oppe i kurset.

2. Praktiske oppgåver

Oppgåver som tek utgangspunkt i eitt eller fleire praktiske tilfelle kan gå ut på å skrive ei nøytral utgreiing, men oppgåva kan også gå ut på å skrive tekstar av andre slag, som skriftleg rådgjeving til ein part, prosesskrift, avtaleklausul, dom, forvaltningsklage, innstilling til forvaltningsorgan, utkast til lovtekst eller forskrift, osv. Det skal gå klårt fram av oppgåva kva tekst det er tale om. Studentane skal tidlegare på kurset ha fått høve til å skrive minst ein tekst av det slaget det vert bede om på skuleeksamen.

3. Andre oppgåver

Oppgåver som ikkje eller berre i liten grad tek utgangspunkt i praktiske tilfelle (”teorioppgåver”) kan mellom anna gå ut på å prøve kunnskapar og oversikt, forståing og evne til å sjå og drøfte rettspolitiske spørsmål eller samanhengar og perspektiv i lærestoffet.

Oppgaveteksten bør gje klare haldepunkt for den nærare avgrensinga av oppgåvesvaret. Ein bør unngå oppgåver som berre gjev korte og stikkordprega overskrifter (”avtalelova § 36”, ”rettsleg interesse”) eller som svarar til bestemte overskrifter i læremiddel. Vidare bør ein unngå oppgåver som innbyr til uautoriserte standardoppsett e.l. (”analyser avgjerda i Rt. 2004.345”).

4. Fleire oppgaver ved same prøve

Blir det gjeve fleire oppgaver ved same prøve, bør det gå fram omtrent kor mykje vekt som skal leggjast på kvart av oppgavesvara, til dømes ved prosentvis fordeling.

Se <http://www.uib.no/jur/utdanning/reglement-og-prosedyrer/reglement-i-utdanningssaker-ved-det-juridiske-fakultet/retningslinjer-for-utforming-av-provar-i-jusstudiet>

Selv om UiO JurFak f.t. ikke har et reglementsfastet krav om samsvar mellom emner som dekkes i undervisningen og eksamen, vil tilsynssensor oppfordre fakultetet til å anmode oppgaveutvalgene om å se hen til dette når oppgavene fastsettes.

8 *Spørreundersøkelsen blant sensorene JUR-3000 våren 2010*

I lys av punktene hvor fakultet ønsket tilsynssensur i 2010, stilte eksamenskontorets leder et antall spørsmål til sensorene JUR-3000 våren 2010. Enkelte av svarene vil nå bli gjengitt. Kursiveringer i sitatene er foretatt av undertegnede.

8.1 *Oppgavenes omfang*

Synes oppgavene generelt virker å være OK både mht vanskelighetsgrad og tidsmessig anpassing [fra en sensor som iflg eget utsagn ”har rettet mest teori”].

Dag 2 var passe mht. omfang. Dag 1 trolig litt stor, men det største problemet lå nok på at stud. fant den vanskelig.

Ja – på spørsmål om oppgavenes omfang er hensiktsmessig.

Eksamen jur 3000 dag 1 [V-2010] synes noe omfattende ut fra 6 timer.

Oppgavenes omfang er stort sett fornuftig og oppgavene er varierte så mye blir testet, og det er bra. Men det kan nok bli vel omfattende og kompliserte praktikumsoppgaver.

Jeg har inntrykk av at oppgavens omfang ikke var for stor i år [V-2010], men jeg synes det var veldig vanskelig å få klarhet i hva det egentlig ble spurt om. Det var også få kandidater som ”traff” godt i sin besvarelse.

Ja, jeg mener at den oppgaven jeg sensurerte, var passende i omfang.

Etter mitt syn var selve oppgaven (del 1) tematisk perifer og i tillegg lett å misforstå. Innvendingene mine retter seg således mot oppgaven som sådan, og ikke mot dens omfang.

Det kan stilles spørsmål ved om man ikke bør se nærmere på omfanget av oppgavene, gitt at eksamenstiden nå er 6 timer. ... Mitt inntrykk, både av besvarelsene og etter samtale med studentene i forbindelse med begrunnelsen for sensuren, er at studentene oppfattet faktum så vidt komplekst at de brukte veldig lang tid på å få oversikt over og å forstå dette – og dermed feildisponerte tiden slik at de fikk lite tid til å besvare oppgaven. At dette ble et problem, hadde imidlertid også sammenheng med grunnleggende forståelsessvikt hos kandidatene når det gjaldt selve jussen de ble testet i. ... Spørsmålet man da står igjen med er om oppgavene skal tilpasses forutsetningene til de gode kandidatene – eller forutsetningene til de kandidatene som er mer på det jevne.

Omfanget av praktikumsoppgavene er delvis fortsatt for stort, og det gjelder for øvrig ikke bare 3. avd.

Ikke for omfattende. Oppgavene er etter mitt skjønn enklere nå enn tidligere.

Oppsummeringsvis synes sensorene å mene at omfanget enten er for stort eller passende, og det antydes også at vanskegraden kan ha vært i overkant.

Tilsynssensor har også i sine foregående rapporter behandlet spørsmål om omfanget av oppgavene. Se rapporten for 2007 side 4, rapporten for 2008 side 6-7, rapporten for 2009 side 6-8.

8.2 *Betydningen av karakterbegrunnelsen ift klagefrekvensen*

Det viktigste for kandidaten er å få vite hvor sterk/svak deres karakter er, for å kunne vurdere om det finnes en sjanse for en bedre vurdering, ...

Mitt inntrykk er at viktige momenter ved studentens beslutning om å klage er a) om de får inntrykk av at karakteren er sterk eller svak, b) om de får inntrykk av at sensorene var uenige, c) om de føler seg overbevist av begrunnelsen, d) de tilsvarende vurderingene av den annen dag, e) om de føler at de har noe å tape ved å bli satt ned i klageomgangen. ... *Det kan tenkes at fakultetet bør gi klarere direktiver mht. om vi skal antyde at karakteren er spesielt sterk eller svak og hvorvidt sensorene var enige i første omgang.*

Jeg tror begrunnelsen er helt irrelevant, fordi kandidatene risikerer lite ved å klage.

Presis, vennlig og høflig karakterbegrunnelse forebygger nok en del klager. At studenten føler at vurderingen er tilstrekkelig grundig/betryggende og at man blir hørt er viktig. Man bør gå konkret til verks, ikke bli for rund i formuleringene.

Jeg regner med at en god og overbevisende begrunnelse vil føre til færre klager.

Jeg legger vekt på god og samvittighetsfull muntlig tilbakemelding, men jeg er ikke sikker på at dette reduserer antall klager – kanskje heller tvert imot. Alle ”mine” kandidater takket for god tilbakemelding, men jeg registrerer at jeg hadde forholdsvis mange klager.

Inntrykket er at de fleste kandidatene som ringer og ber om begrunnelse er opptatt av å få vite en ting, og det er hvor sterk/svak karakteren er. De vil klart nok vite dette for å foreta en vurdering av risikoen forbundet med klage.

Det er uansett viktig at kandidaten gis gode tilbakemeldinger, slik at de føler seg rettferdig behandlet. Tror dog ikke nødvendigvis at en god begrunnelse alene vil hindre en klage.

Ja, jeg tror svært mange kandidater klager ”for å se”. Siden det å klage innebærer liten risiko, er det mange som sender inn klage kun for å se om de har flaks. Mitt inntrykk er at mange studenter egentlig ikke er så opptatt av å forstå hvorfor det kanskje ikke har gått så bra, men ønsker å vite om de ligger i vippeposisjon mellom 2 karakterer.

8.3 *Nivået i klagesensur – mildere, strengere eller det samme som ordinær sensur?*

Jeg forsøker å bedømme etter samme skala som under ordinær sensur, *men må ha tungveiende grunner for å avvike fra opprinnelig karakter.*

Generelt er jeg skeptisk under klagebehandling, *og foreslår ikke å sette opp karakteren med mindre jeg synes den er klart feil vurdert.*

Jeg mener selv at min tilnærming er den samme ved ordinær sensur og klagesensur. I begge tilfeller følger jeg prinsippet om at "tvilen skal komme kandidaten til gode". I klagesensuren innebærer imidlertid anvendelsen av dette prinsippet at jeg ... er *tilbakeholden med å overprøve sensorenes vurdering fra den ordinære sensuren til skade for kandidaten*, med mindre begge klagesensorer er enige om at det *åpenbart* er grunn til å revurdere karakteren.

(De følgende fire avsnitt er fra en og samme sensor):

Spørsmålet er vanskelig å besvare, idet man jo selv ikke bevisst foretar en annen vurdering enn hva man gjorde under første sensur. Som følge av dette tror jeg ikke at jeg bedømmer annerledes. På den annen side kan man ikke se bort fra at bedømmelsen er noe ulik. Når man kommer til klageadgangen har man sensurert et stort antall besvarelser og det hele har kommet noe på avstand. Videre har man i mellomtiden snakket med mange studenter, som under samtalene har fortalt om hvilke problemer de hadde under eksamen, hva de synes var vanskelig eller uklart mv. At disse 3 forholdene samlet sett kan føre til at man ser litt annerledes på saken (helst noe mildere), kan man rett og slett ikke se bort fra. Tror allikevel ikke at det gir store utslag.

En helt annen sak er at klagesensur har en egen dynamikk. Det ligger nok (igjen mer eller mindre ubevisst) i bunn at man "må omgjøre noen". Dette er antakelig en konsekvens av at man helt generelt mener at en klageadgang ikke er reell når klage- eller ankeinstanser konsekvent stadfester vedtak/dommer i første instans. Det man da også mener er at klage- eller ankeinstansen ikke gjør jobben sin. Når man da sitter på x-antall klager uten å endre noen, gir det en noe "ugod" følelse. Dette kan nok føre til at man nærmest "leter" etter en som man kan endre.

Når det er sagt, er det likevel den klare hovedregelen at man rett og slett bedømmer besvarelsen annerledes. Vi vet jo at det delvis er uenighet mellom sensorene også i første runde. Det er sjeldent at vi har store sprik, men at den ene har en C+ og den andre en B- skjer svært ofte. At slike forskjeller da også gjenspeiler seg i klageinstansen, er derfor ikke rart.

En annen variant av å bedømme "mildere" er at man ikke omgjør til skade selv om man egentlig mener at kandidaten burde ha fått en dårligere karakter. Her må vi nok erkjenne at sensorene er ulike. Det finnes de som omgjør til skade uten å blunke, mens det hos andre sitter langt inne, og hos noen svært langt inne. Ut fra min erfaring tilhører de fleste sensorene den "milde" kategorien.

8.4 Sensorveiledningene

Jeg synes sensorveiledningene generelt sett er meget informative ... *Det ville nok være en forbedring om eksamensformannen retter et par oppgaver i hver kommisjon for å sjekke at nivået er likt.*

Sensorveiledningen ... er for runde og generelle til å gi veiledning i karaktersettingen.

Sensorveiledningene kan forbedres. Disse utarbeides normalt av en person før vedkommende har lest igjennom noen besvarelser. Det er nesten alltid mangler, som i varierende grad rettes opp etter sensormøtet. Da har imidlertid de fleste sensorer ofte rettet halvparten av besvarelsene. En mulighet for forbedring her er at sensorene sendes et utkast til sensorveiledning med uttrykkelig oppfordring til å komme med innspill. En annen mulighet er at oppdraget med å utarbeide sensorveiledning gis to personer i fellesskap.

Sensorveiledningene er innholdsmessig bra, men legger nok listen for høyt i forhold til det studentene presterer, men slik har det alltid vært.

Sensorveiledningen var meget god ... men jeg skulle ønske meg mer skjematiske veiledninger, og at disse ble utarbeidet ifm utarbeidelsen av oppgavene, slik at de kunne foreligge allerede når oppgavene blir sendt ut.

Sensorveiledningene er gode, men kunne kanskje si mer om karaktersettingen ...

8.4 *Sensormøtene*

(b) sensormøtet var viktig denne gang, særlig for sensuren av dag 1 (siden vi der måtte justere litt pga. svakere nivå enn ventet). Dette møtet ga emm. en rimelig god og avklarende diskusjon, som ble nedfelt i sensorveiledningen. Møtet for dag 2 var ikke fullt så ryddig, men var også mindre kritisk for sensuren.

(c) jeg synes det stadig er et problem at en del sensorer ikke møter opp på sensormøtet. Innstrammingen for en tid siden har virket, men ikke helt godt nok. Mulig tiltak: tidlig berømmelse kombinert med klar tilkjenning av at sensorene plikter å møte. Ved forfall må de melde avbud, og så langt mulig delta pr. telefon.

Det er nyttig med sensormøter ... men de bør kanskje legges litt senere, når flere har kommet lenger med sensuren.

Jeg får mer ut av sensormøtene nå enn tidligere, ettersom det, slik jeg opplever det, er mer diskusjon mellom sensorene. Jeg tror dette henger sammen med at møtene holdes noe lenger tid etter at oppgavene er sendt ut, slik at flere av sensorene rent faktisk har sensurert et antall oppgaver når de stiller på møtet.

9 *Sensorveiledningene*

Tilsynssensors syn på veiledningene JUR-3000 høsten 2009 og våren 2010 faller i hovedsak sammen med vurderingene av veiledningene på JUR-4000 slik disse ble uttrykt i rapporten fra 2009 (kursiveringer tilføyet nå):

- (a) Hvis en veiledning inneholder et stort antall henvisninger til dommer eller annet huskestoff, kan det være en risiko for at særlig yngre sensorer kan komme til å legge overdreven vekt på huskestoff. Tilsvarende kan studenter som leser veiledninger etter at sensuren er falt, få det inntrykk at huskestoff er viktigere på eksamen enn hva det etter sensorpraksis faktisk er. *Hvis kildetilfanget i en veiledning blir urealistisk omfattende i forhold til hva som kan forventes på seks timer uten hjelpemidler, er denne risiko til stede. ... Man risikerer da å underkommunisere at eksamen er en forståelsesprøve, ikke en huskeprøve.*
- b) Tilsynssensor kunne ha ønsket at veiledningene gjennomgående i større grad fremhever de hensyn som er sentrale innenfor vedkommende rettsfelt. I en del veiledninger kommer disse hensynene i skyggen av det omfattende positive rettsstoffet som veiledningsforfatteren presenterer. ...
- c) Vurderingsmomenter kan fremheves tydeligere.
- d) Erfaringer fra sensormøtene, og erfaringer fra sensuren på det tidspunkt da endelig veiledning ferdigstilles, kan fremheves tydeligere.
- e) *Flere veiledninger kan i sterkere grad kommunisere de grunnleggende krav til juridisk problemhåndtering – at problemene er skarpt formulert, at kildene er behandlet selvstendig, at formen er presis etc.*

- f) *Veiledningsforfatterne bør være varsomme med å stille krav til hva som "må" eller "skal" være med. Så langt oppgaveteksten åpner for det, bør det presiseres at det ofte er mange veier til mål i juridisk problemløsning, og at originalitet og selvstendighet skal honoreres.*

Når det gjelder JUR-3000 for studieåret 2009/2010, er veiledningene høsten dag 2 og våren dag 1 eksempler på veiledninger som kanskje kunne vært formulert tydeligere i relasjon til de nevnte punktene.

Jeg viser videre til tilsynsenssens rapport for 2008, som også har gyldighet for 3. avdeling studieåret 2009/2010:

Når det gjelder veiledningene mer generelt, synes det over årene å ha skjedd en dreining i innhold og form. Dette inntrykket skriver seg *ikke* spesifikt fra JUR-2000 i Oslo, men synes å være et mer alminnelig fenomen. Veiledningsforfatterne kunne tidligere legge til grunn at leserne i hovedsak var sensorer som var en begrenset og faglig sterk leserkrets. Mange veiledninger hadde en stram form, distinkt innrettet mot å gi sensorkorpset et så enhetlig vurderingsgrunnlag som mulig.

Særlig etter at veiledningene ble lagt ut på nettet, kan det synes om tekstmengden i veiledningene er svulmet opp, antall kildehenvisninger er ofte omfattende, og vurderingsmomentene står ofte ikke i den grad i fokus.

På bakgrunn av at en rekke studenter (trolig) leser veiledninger som en del av sine læremidler kan veiledningene nå få flere funksjoner – (1) hovedformålet om kommunikasjon blant sensorene, og dessuten (2) informasjon til kandidater som har avlagt eksamen, og (3) informasjon til studenter som via veiledninger søker retningslinjer for god oppgaveløsning og problemhåndtering.

Tiden kan nå være inne til at fagmiljøet tar en debatt om hva en vil med veiledningene. Det kan nok være ulike syn på veiledningenes funksjon, særlig i hvor stor grad veiledningene skal dekke funksjonene (2) og (3) som nevnt. En debatt i fagmiljøene vil formentlig gi et grunnlag for å gi tydeligere signaler for hva fakultetet forventer av veiledningene. Tilsynssensor tillater seg å spille inn noen momenter i en slik debatt:

For det første bør veiledningene primært være et middel for kommunikasjon mellom sensorene, og skal bidra til et så enhetlig vurderingsgrunnlag som mulig. Veiledningene kan være nyttig informasjon for studentene, men det er ikke det primære.

For det andre bør veiledningene så vidt mulig kommunisere de grunnleggende og nærmest tidløse krav til juridisk problemhåndtering – at problemene er skarpt formulert, at kildene er behandlet selvstendig, at formen er presis etc. Slik en del veiledninger skrives nå, kan enkelte lesere få det inntrykk at huskestoff er viktigere på eksamen enn det er og bør være.

For det tredje kan det være en risiko for at omfangsrike veiledninger med innsiktsfulle drøftelser av mange spørsmål dels kan skape et urealistisk inntrykk av hva som forventes av studentene, og dels kan veiledningen få en slags negativ troverdighet – at leserne får grunn til å tro at andre spørsmål enten er på siden eller utenfor. I hvert fall i forhold til hva som med romslighet er en forsvarlig forståelse av oppgaveteksten, har nok veiledningsforfatterne sjelden ment at veiledningen skal ha en slik negativ troverdighet. Risikoen er likevel kanskje til stede for at yngre sensorer og studenter som leser veiledningene som en "mal" kan få et slikt inntrykk.

For det fjerde kan UiO JurFak vurdere om veiledningene så vidt mulig bør skrives av de faglig ansvarlige, og ideelt sett bør disse kanskje også delta i sensuren. Det kan i så fall bli lettere å oppnå en forbindelse mellom litteratur/undervisning/oppgaveløsning på den ene siden og eksamen på den annen. Dessuten er det fakultetet ved fagmiljøene som skal definere de krav som vi realistisk sett kan stille til kandidatene, og det er fagmiljøene som skal holde i hevd og føre videre til nye studentgenerasjoner de

grunnleggende forventninger til juridisk oppgaveløsning. Det er da kanskje ikke optimalt å delegere skriving av veiledninger til eksterne.

...

Når det gjelder UiB JurFak, er forventningene til veiledningene formulert i Instruks om oppgavegjeving og sensur for mastergraden pkt. 1.4 (mine kursiveringer):

Den kursansvarlege skal laga moment til vurderinga (sensorretteiing) for alle oppgåver. ...

Sensorretteiinga skal kort gjera greie for kva problemstillingar som det er rimeleg å vente at studentane tek opp. Vidare skal det gjerast greie for kva grunnlag kurset har gjeve for å svara på oppgåva. Så langt det er råd, bør det òg gjevast retningsliner for vurderinga.

Ein bør unngå at sensorretteiinga inneheld ei utførleg framstilling av dei rettsspørsmåla som oppgåva reiser eller kan reise, og på det viset skapar eit urealistisk inntrykk av kva som kan krevjast av studentane. ...

10 Kommunikasjon kandidatene / sensorene

Forholdsvis få klager JUR-3000 studieåret 2009/2010 kommenterte sensorenes kommunikasjon med kandidatene, se eksempler i det følgende med merknad fra undertegnede om utfallet av klagen.

Materialet i form av klageskrift som tilsynssensor har mottatt, er neppe tilstrekkelig til å fastslå om sensorenes begrunnelser for karakterene kan virke inn på antall klager.

Jeg har ringt sensor for begrunnelse, men jeg fant hans tilbakemeldinger lite tilfredsstillende. [Endring til gunst].

I begrunnelsen sa sensor at det var enighet mellom begge sensorer om at min besvarelse var svært sterk [Uendret].

Klagen er begrunnet med tilbakemeldingen fra sensorene som var veldig positive og at karakterene var veldig sterke [Uendret begge dager].

På dag 1 har jeg fått karakteren B. ... Sensorene var ... uenige om karaktersettingen. En av sensorene vurderte oppgaven til A, mens den andre vurderte den til en sterk B. Etter samtale med oppgitt sensor fikk jeg derfor støtte for å be om ny bedømmelse. ... På dag 2 har jeg fått karakteren C. Jeg ble av sensor fortalt at denne oppgaven var i grenseområdet mellom C og B. [Uendret begge dager].

Jeg tok kontakt med sensor for å få noen tilbakemeldinger og forklaring på karaktersettingen. ... Blant annet ga han uttrykk for at oppgaven var vanskelig å besvare, men pekte samtidig på at en besvarelse som ikke gis som en "sammenlignende fremstilling" ikke kan få bedre enn karakteren D. Disse generelle betraktningene gjorde det vanskelig for meg å se grunnlaget for karaktersettingen. [Uendret].

Etter samtale med sensor ga han uttrykk for at eksamensbesvarelsen min var en av de bedre han hadde rettet. [Gunst].

... Sensor opplyste at jeg hadde gode materielle kunnskaper og at besvarelsen materielt sett kunne bedømmes opp til to karakterer høyere enn gitt. Jeg er også gjort kjent med at sensorene var uenige om besvarelsen burde bedømmes til en bedre karakter. [Gunst].

I samtale med sensor ble jeg fortalt at det var lite å si på de materielle kunnskapene og at innsikten generelt var ansett for å være god. [Uendret].

Sensor hadde dårlig tid da jeg snakket med ham, og begrunnelsen jeg fikk var relativt generell. [Uendret].

Når det gjelder tilsynssensors syn på spørsmålet om sensorene f.eks. bør meddele om en karakter er ”sterk” eller ”svak”, viser jeg til rapporten for 2007 (kursivering tilføyet nå):

Min mening er at vi som sensorer selvsagt skal begrunne vedtaket, men at vi *ikke* bør gi uttrykk for eventuell tvil eller si om en karakter er ”sterk” eller ”svak”, og vi bør heller *ikke* referere fra de interne samtaler sensorene hadde om karaktersettingen. Men her er det rom for ulike syn. Fakultetet bør vurdere å gi noen retningslinjer for hvilken grad av åpenhet som her anses korrekt og hensiktsmessig, bl.a. på bakgrunn av at svært mange studenter spør om karakteren var ”sterk” eller ”svak”.

11 Klager

Antall klager høsten 2009 for 3. avdeling var 67 av 375 kandidater som møtte til eksamen. Prosentvis blir dette 18.

Antall klager våren 2010 for 3. avdeling var 85 av 380 kandidater som møtte til eksamen. Prosentvis blir dette 22.

Disse prosentandelene bekrefter i hovedsak det vi ellers vet om klagefrekvensen – at denne er høyere desto lenger i studiet studentene er kommet. Se om dette tilsynssensors rapport 2007 side 7 (1. avdeling), rapport 2008 side 9-10 (2. avdeling), rapport 2009 side 8-9 (4. avdeling).

Tabellen gjengir *prosent av klagen* som medførte a) ingen endring, b) endring til gunst og c) endring til ugunst. Tallene er fra JUR-3000 studieåret 2009/2010.

	3000 H-09	3000 V-10
Uendret	69	76
Gunst	21	15
Ugunst	10	8

Innvilgelsesprosenten studieåret 2009/2010 for 3. avdeling var hhv 21 og 15. Innvilgelsesprosenten studieåret 2008/2009 for 3. avd var til sammenligning 22 og 25.

Til sammenligning var snitt innvilgelsesprosent på 24 for de fire første avdelingene UiO JurFak studieåret 2008/2009. Snittet på 24 må sees i lys av at innvilgelsesprosenten studieåret 2008/2009 var klart høyere på fjerde avdeling enn på de tre første avdelingene.

(Sammenligningstallene er fra tilsynssensors rapport 2009 side 8-9).

12 Karakterstatistikk

Tabellen viser karakterfordeling i *prosent* JUR-3000 begge dager, studieåret 2009/10.

	UiO H-09, 1	UiO H- 09, 2	UiO V-10, 1	UiO V-10, 2	Snitt
A	8	6	4	13	8
B	19	26	11	22	20
C	33	38	26	34	33
D	25	18	31	22	24
E	10	9	16	6	10
F	5	3	12	3	6

UiB har på 3. studieår kurs og eksamener i kontraktsrett II, pengekravsrett, rettskilde- og metodelære, rettshistorie og komparativ rett samt rettsstat og menneskerettigheter.

I den grad en sammenligning har interesse, angis her karakterfordeling på disse eksamener UiB studieåret 2009/2010.

	UiB H-09 Ktrakt	UiB H-09 P-krav	UiB V-10 Rettsk	UiB V-10 Rhist	UiB V-10 Rstat	UiB 09/10 Snitt 3. år
A	9	9	18	7	13	11
B	26	23	32	24	27	26
C	34	35	34	33	36	34
D	21	20	13	27	18	20
E	7	8	3	8	4	6
F	2	4	0,2	2	2	2

Karakterstatistikk UiO JurFak: <http://www.jus.uio.no/studier/eksamen/statistikk/>

Karakterstatistikk UiB JurFak:

http://dbh.nsd.uib.no/dbhvev/student/karakter_emne_rapport.cfm?insttype=11&karakterskala=a%219%21b%219%21c%219%21d%219%21e%219%21f&arstall=2010&semester=x&sti_valgt=insttype%219%21instkode%219%21fakkode%219%21ufakkode%219%21progkode%219%21emnekode&finans=egen&beregning=Totalt%21sum%28antall%29&kategori=s&nivastring=x&sti_hele=insttype%219%21instkode%219%21fakkode%219%21ufakkode%219%21progkode%219%21emnekode&sti=9%21emnekode&instkode=1120&fakkode=230&ufakkode=000&studkode=x&progkode=MAJUR&emnekode=x&emnenavn=x&prognavn=Integrert+masterprogram+i+rettsvitenskap&valgt_sti=Universiteter%219%21Universitet&viskode=0&>nullvalue=-&brukersort=to

13 Klager over formelle feil

Et antall klager over formelle feil er oversendt tilsynssensor:

En student avla eksamen i et valgemne. Emnet har karakterskala bestått/ikke bestått. Studenten skal bruke denne eksamen i en grad på et studium i utlandet. Vedkommende utenlandske universitet stilte krav om karakter iht en gradert skala, for å kunne benytte emnet. Studenten søkte fakultetet om å få omgjort vurderingen til en bokstavkarakter. Søknaden ble avslått. Det ble vist til at regelverket ikke åpner for en slik løsning. Den sentrale klagenemnd fant ingen formelle feil ved fakultetets vedtak.

Klagenemnda kom med denne oppfordringen til fakultetet, som tilsynssensor slutter seg til:

”Sett hen til at det anses som viktig at studentene har et studieopphold i utlandet, mener nemnda likevel at fakultetet burde kunnet imøtekommet kandidatens velbegrunnede ønske om bokstavkarakter som ble krevet av en internasjonal studieinstitusjon, og oppfordrer fakultetet til å få en faglig kompetent person til å vurdere oppgaven i forhold til en gradert karakterskala.”.

--

En student som tok eksamen i et valgemenne klaget over at tema for eksamen ikke var behandlet i pensum. Den sentrale klagenemnd bemerket at oppgaven var innenfor pensum og læringskrav, og tok ikke klagen til følge.

--

En student fikk B på sin masteroppgave. Etter klage ble karakteren satt til C. Studenten viste til at klagesensorene ”ikke hadde tilgang til opprinnelige sensorers begrunnelse”. Den sentrale klagenemnd kunne ”ikke ... se at det foreligger kontradiktoriske problemer forbundet med at klagesensorene får tilsendt klagen uten samtidig å få en skriftlig begrunnelse fra de opprinnelige sensorene”.

--

En student som var oppe til eksamen JUR-3000 våren 2009 klaget over at oppgaven ikke var egnet til å prøve studentene i sentrale deler av læringskravene. Den sentrale klagenemnd la til grunn ”at eksamensoppgaven er godt innenfor læringskravene”, og fant derfor ingen formelle feil.

--

14 Oppsummering

Mitt generelle hovedinntrykk av eksamensarbeidet ved UiO JurFak er at dette både faglig og administrativt innfrir de krav som UiOs sentrale retningslinjer setter. Dette inntrykket kan utvilsomt fastholdes etter at undertegnede for fjerde gang har avlagt rapport som tilsynssensor. Mine merknader knytter seg særlig til:

- (1) Oppgaveutvalgene må vurdere oppgavetekstene kritisk med henblikk på omfang og vanskegrad, mulig tidsnød og tilfredsstillende dekning i læremidlene.
- (2) Selv om UiO JurFak ikke har et reglementsfastet krav om samsvar mellom emner som dekkes i undervisningen og eksamen, kan fakultetet anmode oppgaveutvalgene om å se hen til dette når oppgavene fastsettes.
- (3) Sensorveiledningene bør ikke signalisere urealistiske forventninger til huskestoff, og bør fremheve vurderingsmomenter og de grunnleggende krav til juridisk problemløsning.
- (4) Fakultetet bør gi sensorene retningslinjer for hvor åpen man kan eller bør være overfor kandidatene hvis det f.eks. har vært nyanser innad i kommisjonen om vurderingen av en besvarelse, og når kandidatene spør om karakteren er ”sterk” eller ”svak”.

